

УДК 070:792(477)

ДУХОВНА КОНСТАНТА Т.Г ШЕВЧЕНКА
ТА ЇЇ АНАЛІТИЧНО – ХУДОЖНЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ
В СУЧАСНІЙ ТЕАТРАЛЬНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ УКРАЇНИ
(на матеріалі спеціалізованих видань)

Валентина Галацька
(Дніпропетровськ, Україна)

У статті здійснюється аналітично-художня інтерпретація Шевченкового духовного універсуму в контексті творів митця, значущих для сучасної театральної публіцистики. Наголошується увага на жанрових особливостях, формах вираження авторської свідомості, засобах мікропоетики тексту.

Ключові слова: константа, концепт, Шевченко, авторська свідомість, жанр.

В статье осуществляется аналитическо-художественная интерпретация духовного универсума Т.Г. Шевченко в контексте произведений поэта, значимых для современной театральной публицистики Украины. Обращено внимание на жанровые особенности, формы выражения авторского сознания, средства микропоэтики текста.

Ключевые слова: константа, концепт, Шевченко, авторское сознание, жанр.

The article deals with the analytical manner and imagery of interpretation of Shevchenko's universum in the context of the poet's bicentenary by means of the contemporary theater publicism. Attention is paid to genre modifications, forms of the expression of the author's consciousness, means of text micropoetics.

Key words: Constant, concept, Shevchenko, authors's manner, genre.

Постановка проблеми. Двохсотрічний ювілей Т.Г. Шевченка спонукає до пошуку нових духовних орієнтирів, які в глобалізованому соціокультурному просторі України розмиті прагматизмом думки, різновекторними соціальними та морально-етичними запитами сучасності. У цьому аспекті постать Т.Шевченка як духовного провідника багатьох поколінь є генеруючою, самодостатньою, пророчою, особливо в контексті останніх подій України.

Актуальність теми. До інтерпретації Шевченкової величі та творчої незбагненності за допомогою виражальних засобів різних видів мистецтв вдаються письменники та кінодіячі, художники й музиканти. Засвідчити «живе життя» Шевченкових героїв в окресленому умовним часом сценічному просторі здатне театральне мистецтво, яке протягом останнього року представило різножанрові інсценізації творів Кобзаря у різних театрах України.

Театр як мистецька медія за новітнім мистецтвознавчим трактуванням [Бальме 2005: 3] здатен декодувати дієві смисли життя в умовно-символічній на сцені, а театральна журналістика як специфічний, універсальний «канал зв'язку» [Різун 2008: 27] спроможна інтерпретувати сценічну дію в образно-аналітичній транскрипції. Це спонукає до пошуку жанрових модифікацій, наративних конструкцій, специфічних мікропоетичних засобів, адекватних осягненню Шевченкового універсуму.

Відомий дослідник творчості митця, професор Гарвардського університету Г. Грабович наголошує на тому, що в українському суспільстві Т. Шевченко втілює і вимірює співвідношення сфери розуму і сфери почуття, він же є парадигмою становлення канону [Грабович 2000:37].

Універсум Шевченкової постаті оприявлений сучасною філософською та літературознавчою наукою в працях останніх років М. Поповича, О. Забужко, В. Смілянської, Л. Ушкалова та ін. Автори звертають увагу на самопрезентацію Шевченка в духовному просторі сучасності за допомогою прийому метанарації, досягаючи наукової мети.

Стан дослідження проблеми. З соціально-комунікативної точки зору постать Т.Г. Шевченка проаналізована недостатньо, за винятком окремих праць з проблем світоглядної публіцистики Л. Василик, Й. Лося, М. Титаренко, Т. Хоменко. Це наводить на

думку про невичерпність духовної константи митця для багатьох поколінь. Сьогодні уявляється особливо актуальною проблема декодування Шевченкового тексту засобами театрального мистецтва і герменевтика його сценічного освоєння національною театальною публіцистикою. У цьому ракурсі варто виділити поняття «концепту» як «загальної думки, поняття, мисленого утворення, що заміщує... невизначену кількість предметів одного і того ж типу» [Ковалів 2007]. Константу ми будемо трактувати як сукупність певних концептів, що породжують нову аналітично-художню реальність. Ці поняття, як нам здається, здатні схарактеризувати Шевченкову велич, унікальність, вплив на соціокультурний простір України найадекватніше. Зауважимо, що сьогодні не існує подібних досліджень художньої комунікації, які б тлумачили Шевченковий феномен засобами театральної журналістики. Разом з тим загальні тенденції розвитку художньої комунікації в Україні схарактеризовані у роботах О. Біличенко, В. Владимірова, О. Іванової, а театральний її різновид досліджувала білоруський професор Т. Орлова.

Мета статті полягає у виявленні духовної константи Т.Г. Шевченка через концепти театрального мистецтва, артикульовані сучасною театальною публіцистикою України.

Предметом аналізу нами обрані спеціалізовані періодичні видання України за 2014 рік (часописи «Кіно-театр», «Український театр»), всеукраїнська газета «Дзеркало тижня» з постійною театальною рубрикою, в яких активно продукується шевченківська тематика в контексті поважного ювілею.

Запропонований для аналізу матеріал дозволяє сформулювати такі **завдання роботи**:

1) окреслити стан дослідження концепту «Шевченко» в сучасній гуманітаристиці, зокрема в соціально-комунікативному просторі України;

2) простежити манеру авторської нарації в різножанрових критичних матеріалах Шевченківської тематики;

3) визначити авторські прийоми провідних театральних журналістів, які формують континуум Шевченкової присутності в духовному просторі України.

У вирішенні цієї наукової проблеми актуальними будуть наступні **методи дослідження**: герменевтичний, індуктивно-дедуктивний, типологічний, контент-аналіз, міждисциплінарний.

Виклад основного матеріалу. Образ Кобзаря, поетична творчість Т. Шевченка, сюжети життєвого шляху митця та їх інтерпретація сучасною театральною публіцистикою здійснюється на сторінках спеціалізованих друкованих видань України за допомогою нововведених рубрик «Тарасові Шевченкові – 200» (часопис «Кіно-театр», №3, 4 за 2014 р.), «Авансцена» (часопис «Український театр», №3 за 2014 р.), постійної суботньої театральної рубрики у всеукраїнському тижневику «Дзеркало тижня».

Автори матеріалів виступають носіями вираженої морально-етичної концепції, яка презентує духовну унікальність Кобзаря, непересічність його поступу для України. Вербально-оцінною моделлю Шевченкових концептів «Україна», «мати», «доля» виступають інформаційні журналістські жанри (розширена інформація, інтерв'ю-діалог, портретне, біографічне, лейтмотивне інтерв'ю), аналітичні види публіцистичного тексту (рецензія, кореспонденція, огляд).

Вибір жанрового різновиду визначає манеру авторської нарації в осягненні Шевченкового континууму, предмет, мету і ситуацію висловлювання [Павлюк 2007: 7], що породжує позасуб'єктні форми вираження авторської свідомості в публіцистичному тексті.

Головною в словесній інтерпретації театральної реальності, пов'язаною з образом Кобзаря, інтерпретації основних категорій театру, форм та структурних елементів вистави постає особистість автора інформаційно-аналітичного матеріалу, журналіста, театального критика, мета якого полягає в естетизації сприйняття читачем сценічної дійсності, породженої шевченківським контекстом. Це засвідчує діалектичність авторської манери дописувачів, що дає підстави для декодування вербальними засобами наріжного поняття театального мистецтва «сценічна дія» (за К. Станіславським). Так у кореспонденції-роздумі Б. Козака «Сила Шевченкової поезії» автор з вишуканим особистісним баченням осмислює постать Шевченка в аспекті власного сценічного досвіду: «На кожному етапі свого розвитку ми відкриваємо нового Шевченка... Це партитура ролі, звукописання. Легко в поезії Шевченка замінити й слово – його мова спонукає до імпровізації» [Козак 2014: 27].

У цьому плані доцільно говорити про прогностично-перетворюючу функцію театру, яка позиціонується в аналітичному освоєнні шевченківської теми. Цікаво, що в останні роки спостерігається «тенденція розширення меж генологічної проблематики до глобально-соціокультурних, інформаційно-комунікативних масштабів» [Пелагеша 2008: 23]. Такий підхід дозволяє відкрити перформативну позицію журналіста як учасника комунікації, його внутрішню природу (за Ю.Габермасом), громадянську позицію.

Автори матеріалів шевченківської тематики вдаються до жанрового різновиду кореспонденції – роздуму як форми аналітичного структурування і перетворення інформації, в якому присутня суб'єктивізованість манери подачі журналістського твору, що продукує своєрідний наративний код. Це простежується на сторінках спеціалізованого часопису «Український театр» у матеріалі Л. Брюховецької «Вистава «Сон» у Київському ТЮГу», в якій відомий критик аналітично розлого, логічно вмотивовано розглядає головні чинники авторського успіху цієї вистави: «Вистава багатолюдна, в ній задіяно (у всіх складах) майже 60 акторів, половина з яких виконують по дві, три, а то й чотири ролі. Вибудувана у формі колажу» [Брюховецька:2014:8]. Цікаво простежується у формі гетерогенного наративу в цій театральній рецензії думка авторки щодо духовної непересічності Кобзаря, викликана сьогоднішнім політично – культурним контекстом: «Вистава підтверджує абсолютну понадчасову, понадісторичну вартість творів Шевченка» [Брюховецька 2014: 9].

Діалектичність перформансного вияву сучасного осмислення Шевченка на сторінках театрознавчих видань визначається такою семантичною фігурою думки, як градація. Вона посилює «інтенсивність характеристик» [Павлюк: 2007: 38] сценічного спектра, увиразнює асоціативні нашарування і спричиняє семантичні зрушення основного значення: «Сліпий» – один із позитивних прикладів, коли патетика, скерована у правильний бік, починає резонувати із життєвими реаліями» [Чужинова 2014:24]. Варто зазначити, аналізуючи цей приклад, що автор матеріалу І. Чужинова вдало реалізує в адекватному вербальному вираженні поняття К.С. Станіславського «темпоритм», декодує його в градацію та споріднену до неї семантичну фігуру ампліфікації. Ця театральна рецензія має

резонансну назву «Мистецтво протидії». Критик обирає для аналізу осінню прем'єру Донецького національного академічного українського театру, яку актори встигли зіграти лише кілька разів через трагічну соціально-політичну ситуацію у місті. Фаховість критичного аналізу тут поєднуються з яскраво виявленим публіцистичним поглядом на світ, як це підтверджує прийом парцеляції наративних конструкцій: «Зрозуміло, що вистава не здатна змінити хід історії. Адже лише театр здатний виграти війну, не зробивши жодного пострілу. І цим умінням гріх не скористатися [Чужинова 2014: 27].

Прийом ампліфікації споріднений з концептами поетичної творчості Т. Шевченка (тополя, калина, лілея, садок вишневий) і набуває поліфонічності фольклорного виявлення. Саме в цих ментально-свідомісних смислах розуміє геніальний поет сучасну для нього й майбутню Україну. Це простежується у режисерських концепціях вистав, представлених для театрознавчого аналізу на сторінках спеціалізованих часописів.

Названий риторичний прийом посилює драматичний темпоритм публіцистичного мислення, вербально реалізуючи різноманітні характеристики подій та явищ. Так проблемна кореспонденція С. Рябчук з метафоричною назвою «Порозуміння без перекладу» засвідчує вдале його використання. Авторка здійснює аналіз вистави «Темна ніч, ясні зорі» нью-йоркського театру «Яра мистецька група», в якій ідеться про зустріч Кобзаря з відомим трагічним актором Айрі Олдріджем. Ампліфікація створює розмірену, об'єктивізовану-роздумливу манеру викладу, засвідчуючи активність позасуб'єктних образно-свідомісних форм. «Такими є і тонко підібрані Шевченкові вірші, які в контексті «обговорюваної» між персонажами туги за багатостраждальною рідною землею для сучасного глядача звучать дуже сильно. І Олдріджеві акторські етюди, і Шевченкове малярство» [Рябчук 2014: 10].

Шевченковий концепт «воля», «нездоланність духу» художньо і комунікативно структурується в такий тип журналістського твору, як рецензія. У цьому аналітичному жанрі виявляється активність авторського монологу-тексту, синкретичність «потoku свідомості», що продукує дієвість суб'єктних форм вираження публіцистичної свідомості (метафоризація мислення, емоційно-образна інтерпретація театрального факту).

Цей жанровий різновид як специфічна форма відтворення фікційного буття, пов'язаного з шевченківським контекстом, синтезує елементи споріднених аналітичних жанрів: кореспонденції-роздуму, статті, рецензії-есе, рецензії-діалогу, що виявляється у масштабності осмислення проблеми, характері специфічних образно-зображальних засобів, засвідчує театрознавчий та журналістський професіоналізм: «Головні мотиви «Великого льоху» цементують виставу, надають їй виразного антиімперського спрямування, викривають зло, що стало таким актуальним нині» [Пелагеша 2008: 9].

Висновки. Складність підходу до сценічного осмислення постаті видатного митця пояснюється великою відповідальністю публіциста, театрального критика за формування у читача високих духовних ідеалів, осягнення загальнолюдських цінностей, гідне інтелектуальне наповнення концепту «Шевченко». Цей публіцистичний артефакт як явище художньої соціальної комунікації формує певну аналітично-художню стратегію, яка уособлює інформаційну структуру образної свідомості. Саме її презентує сучасний український театр, а театральна публіцистика продукує варіативність жанрових форм (кореспонденція-роздум, рецензія), пошук мікропоетичних засобів, що відповідають осягненню духовної константи Кобзаря.

Перспективи подальших розвідок. Публіцистична інтерпретація Шевченкового театрального втілення націлює на пошук продуктивних методів дослідження, фаховий аналіз друкованих текстів в аспекті функціонування інформаційно-образної свідомості. У духовному розвитку, в складній соціально-політичній атмосфері суспільства, в розбудові національної культури постать Шевченка є генеруючою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бальме Бальме К. Вступ до театрознавства / Крістофер Бальме. – Л.: ВНЛТ – Класика, 2008. – 270 с.
2. Брюховецька Л. Вистава «Сон»у Київському ТЮГу / Лариса Брюховецька // Кіно-театр.–2014.–№4. – С.8-9.
3. Грабович Г. Шевченко, якого не знаємо (З проблематики символічної автобіографії та сучасної рецензії поета) / Григорій Грабович. – К.: Критика, 2000. – 197 с.
4. Козак Б. Шевченків імператив / Богдан Козак // Кіно-театр. – 2014. – №3. – С. 27.
5. Концепт // Літературознавча енциклопедія: У 2-х т. – Т.1. А (а б) – Л (лямент). Автор – укл.Ю.І.Ковалів. – К.: Академія, 2007. – 607с.

6. Павлюк Л. Риторика, ідеологія, персуазивна комунікація / Людмила Павлюк. – Л.: ПАІС, 2007. – 165 с.
7. Пеллагеша Н. Україна у смислових війнах постмодернізму: трансформація національної ідентичності в умовах глобалізації / Наталя Пеллагеша. – К: Нац. ін-т стратегіч. досл., 2008. – 288 с.
8. Різун В.В. Теорія масової комунікації / Володимир Володимирович Різун. – К.: ВЦ «Просвіта», 2008. – 260с.
9. Рябчук С. Порозуміння без перекладу / Світлана Рябчук // Кіно-театр.–2014.–№4. – С.10.
10. Чужинова І. Мистецтво протидії / Ірина Чужинова // Укр.театр. – 2014. – №3. – С. 24-27.

LITERATURA

1. Balme, K. (2008). Vstup do teatroznavstva. Lviv: LNLТ Klasyka. 270 s. (in Ukraine).
2. Bruchovetska, L.I. (2014). Vystava «Son» u Kyjivskomu TUGU. *Kino-teatr*. № 4. S.8. (in Ukraine).
3. Grabovych, D. (2000). Shevcenko, jakogo ne znajemo. K.: Krytyka. 197 s. (in Ukraine).
4. Kozak, B. (2014)/ Shevchenkiv imperatyv. *Kino-teatr*. № 3. S.27. (in Ukraine).
5. Konzept (2007). *Literaturoznavcha enzyklopedija*: u 2 t. K.: Akademiya. 607 s. (in Ukraine).
6. Pavljuk, L.S. (2007). Ritoryka, ideologija, persuazyvna komynikacija. Lviv: Pais. 165 s. (in Ukraine).
7. Pelagesha, N. (2008). Ukraina v smyslovuch vijnach postmoderny: transformacija nacionalnoji identychnosti v ymovach globalizaciji. K.: in-t strat. dosl. 288 s. (in Ukraine).
8. Rizun, V.V. (2008). Teorija masovoji komynikaciji. K.: Prosvita. 260 s. (in Ukraine).
9. Rjabchuk, S. (2014). Porozuminnja bez perekladu. *Kino-teatr*. № 4. S.10. (in Ukraine).
10. Chushynova, I. (2014). Mystectvo protydiji. *Ukrainskyj teatr*. № 3. S.24. (in Ukraine).

УДК 61:070

МЕДИЧНА ЖУРНАЛІСТИКА В КОНТЕКСТІ НАУКОВОЇ

Світлана Козиряцька
(Запоріжжя, Україна)

У статті наголошено на доцільності виокремлення медичної журналістики як особливого виду наукової, охарактеризовано її особливості, зроблено акцент на труднощах, що виникають під час підготовки матеріалів медичного спрямування.